

Anundsjö hembygdsförening har genomfört LONA-projekt på tema Peter Artedi 2012-2019

Hembygdsföreningens arbete på tema Artedi 2012-2019

Sammanfattning

Inom Anundsjö hembygdsförening är vi stolta över och har inspirerats av att fiskforskningens fader föddes och bodde sina första elva år i Anundsjö socken. Tack vare våra Artediprojekt har vi en basutställning om Artedi och fiskarna i Moälven, arbetsmaterial för skolans åk 4-6, skyltar med naturinformation längs naturstig på hembygdsområdet i Bredbyn samt informationsfilm och folder, banderoll och flagga för publika tillfällen. Alla skyltar kan även användas utomhus. Under sju års idellt arbete har många idéer utvecklats till resultat, som såväl skolan som allmänheten har nytta av. Vårt första projekt blev utnämnt som bra exempel. Vi har arbetat många ideella timmar och haft delfinansiering från Naturvårdsverkets Lokala Naturvårdssatsningen (LONA),

Summary

Within Anundsjö local history association we are proud of and inspired by the fact that Father of ichthyology, Peter Artedi, was born in Anundsjö parish, where he lived his first eleven years. Thanks to our Artedi projects we have a basic exhibition about Peter Artedi and his scientific work, plates showing fish species in the local Mo river, school study material for 4th-6th grades and plates with information about nature along a natural path at the local heritage area in Bredbyn. We have produced a short film, a digital booklet and a banner and flag for public activities. All plates can be used for outdoor activities. Our first project has been appointed as a good example. We have worked many voluntary hours and been partially financed from the Environmental Protection Agency.

Hur arbetet med Artediprojekten har bedrivits

Anundsjö hembygdsförening bildade Artedikommittén 2013 efter upprop och fruktbare idémöten under 2012 om att genomföra idéer på temat Peter Artedi inom föreningen. Föreningens Artediprojekt har därefter genomförts genom ideellt arbete av olika intressesammansatta arbetsgrupper samt resurspersoner inom ramen för Artedikommittén.

2012	Upprop på årsmöte 19 april om Artedigrupp, idémöten. Ansökan LONA-projekt "Artedi" 1 dec.
2013	Februari: Beslut LONA-projekt "Artedi". Projektarbete: Basutställning, skolmaterial för åk 4-5-6.
2014	Utställning hembygdsgården. Projektarbete: ta fram skolmaterial och första Artediveckan. Ansökan "Artedi 2".
2015	Projektarbete "Artedi": studieresa mars, guideutbildning maj. Utställning på naturum Höga Kusten 1 maj-31 okt. Februari: Beslut LONA-projekt "Artedi 2". Projektarbete: Arbetsmöten idéer om naturinformation.
2016	Projektarbete med underlag för skyltar om naturinformation.
2017	Projektarbete med underlag för skyltar om naturinformation och djurmodeller. Ansökan och beslut djurmodeller. Ansökan "Artedi LONA-dag": banderoll, flagga, film och informationsfolder.
2018	Projektarbete skyltar om naturinformation och djurmodeller. Skyltar invigs och fiskkonstverk färdigställs. Beslut LONA-projekt "Artedi LONA-dag": projektarbete med banderoll, flagga, film och folder till 30 nov.
2019	Projektarbete med djurmodeller "Artedi 2" till 28 februari.

LONA-projekt "Artedi", 2013-2015

Basutställning Peter Artedis livsresa

Vi har gjort en utställning med basfakta om Peter Artedis livsresa, vetenskapliga arbete samt kopplingar till bygden och Anundsjösjöns fiskar. Artedi skrev själv att han studerade fiskar från åtta års ålder, då bodde han i byn Näs, Bredbyn vid Moälvens vattensystem.

Utställningsplanschererna är lätta och vädertåliga, enkla att ta med för miniutställning vid föredrag inomhus och aktiviteter utomhus. Föreningen har köpt in digital kopia av Artedis handskrift från 1734 om fiskar i svenska vattendrag och sjöar, "Catalogus..." samt delar av Artedis fiskbeskrivningar i publicerat verk av Albertus Seba. Utställningsmaterialet har några dubletter för användning i skolan. Utställningen visades sommaren 2014 i hembygdsgårdens huvudbyggnad, under maj-oktober 2015 på naturum Höga kusten och sedan dess i litet format i huvudbyggnaden.

Skolsamverkan under projektiden 2013-2015

Projektet har syftat till att väcka nyfikenhet för naturvetenskap, hembygdshistoria och ökat friluftsliv. Vi har fokuserat på att arbeta med åk 4-6 om naturvetaren Peter Artedis liv som forskare med speciell inriktning på

Denna naturvårdssatsning har medfinansierats genom statsbidrag förmedlade av Länsstyrelsen i Västernorrland.

fiskarna, Anundsjösjöns fiskar, som han började studera i tidig ålder. Fiskfjällens utseende och fiskarnas fenstrålar lyfts fram särskilt som aha-upplevelser, de är exempel på detaljer som Artedi studerade noga. Vi har tillsammans utarbetat ett studiematerial och lagt upp studierna i och en treårig utbildningscykel. Upplägget innehåller faktablad, informationstexter och arbetsblad samt praktiska aktiviteter under friluftsdagar.

Under Artediveckan, i anslutning till Peter Artedis födelsedatum 27 februari, studeras Artedi och fiskarna under 3 lektioner i varje årskurs. Veckan inleds med gemensam uppstart med berättelser och bildvisning om Peter Artedi och fiskar. Sommar- och vinterfiske ingår i upplägget och genomförs i samarbete med SFK Storfiskarna. Eleverna får behålla metspö och pimpelspö genom Sportfiskarna Sveriges projekt Klassdraget.

Åk 4, elever får sin fisk av Anundsjösjöns 18 arter. Påbörjar Artedihäfte, fram- och baksida.

Åk 5, lära sig lite mer om sin fisk och Artedi, Artedihäftet fylls på med arbetsblad.

Åk 6, forska om fiskar och Artedi, Artedihäftet görs klart. Göra en fisk, eleven får Diplom.

Besök på Anundsjö hembygdsgård en gång per år med bl.a tunnbrödsbakning och se gamla saker. En fältdag genomförs vart tredje år i maj/juni med 7-8 stationer vid Tjärnstugan i Bredbyn, hel friluftsdag med stationer, exempelvis: mete, fisketeknik, se fiskyngel, hur landskapet skapats, information om fiskvandring, håva småkryp i Bredbytjärnen, göra upp fisk, nyckla växter och fisk, bygga fågelholk, se ålskinssäckar m.m. Ideella krafter har hjälpt till med genomförande.

Blandningen av hembygdskunskap, vetenskap och aktiviteter utomhus har varit lyckad. Hembygdsföreningen ses numera som viss resurs för skolan. Projektet har bidragit med kunskap och ökad stolthet över hembygden samt har ökat uppmärksamheten på de lokala fiskarna och deras levnadsförhållanden.

Studiebesök

Tre personer besökte Norrmesunda där Artedi sägs vara född enligt muntlig tradition, Näs nära Bredbyn där familjen bodde 1708-1716, Nordmaling dit familjen flyttade från Anundsjö, Levar där familjen bodde efter faderns död och Umeå där hans släkt härstammade från. Även Solandergården och Solanderparken i Öjebyn besöktes för inspiration. Daniel Solander var Linnés student, han reste bl.a. med Cook till Australien. Studiebesöken förstärkte vetskapen om att berättelsen blir så mycket intressantare när man står på den historiskt korrekta platsen.

Utbildning av guider

Sju personer utbildades, tre naturguider, två guider och två elever från åk 6. Ungdomarna ville visa hur en gård i byn Näs kan ha sett ut med folk och kreatur på Artedis tid i 1700-talets början förutom att lära mer om Artedi och hans liv. Utbildningen omfattade fakta om Peter Artedi, exempel i Carl von Linnés liv, Artedis livsresa, hans handskrifter om flora, däggdjur och fiskarna. Information gavs om de fiskar som finns i Anundsjösjön och om Artedis vistelse i London och Holland. Material av och om Artedi fick guiderna på USB för vidare studier.

LONA-projekt "Artedi 2", 2015-2019

Projektet omfattar tio planscher med naturinformation, placerade längs befintlig Kultur- och sagostig på hembygdsområdet i Bredbyn. Tema på skyltarna är: introduktion, däggdjur, landskapet, träden, karaktärsfåglar, insekter, utflyktstips, spår, växter, fiskar. Vi har skapat en aktivitetslåda som används vid särskilda tillfällen, den har fyllts med olika hjälpmedel för att studera naturen närmare. Projektet utökades med projektmedel för djurmodeller, ett exempel är fiskkonstverk med Anundsjösjöns 18 fiskarter i form av fiskar utskurna i plåt och monterade i nätliknande konstruktion.

LONA-projekt "Artedi LONA-dag", 2018

Vi använder banderoll och flagga på hemmaplan och vid aktiviteter som andra arrangerar för att dra uppmärksamheten till oss. Film och folder finns tillgängliga via hembygdsföreningens hemsida och LONA-registret hos Naturvårdsverket. Under LONA-dagstillfällen berättar vi om LONA som projektform och informerar även om andra projekt med LONA-finansiering.

Banderoll och flagga

Arbetsgruppen har arbetat fram en banderoll och flagga på Arteditema. Gruppen har designat såväl logotyp för Artediprojekten som utformning av både banderoll och flagga. Logotypen innehåller avskrift av Artedis namn från hans handskrift "Catalogus..", kontur av fisken stäm och texterna "I Peter Artedis fotspår" i överkant och texten "Fiskforskningens fader" i nederkant format som en ring runt namn och fisk. I stor text står "I Artedis spår" och "Nyfiken på naturen" på banderollen och på den upprättstående flaggan.

Denna naturvårdssatsning har medfinansierats genom statsbidrag förmedlade av Länsstyrelsen i Västernorrland.

Informationsfilm och folder

Projektet omfattar denna informationsfolder och en ca. 3 min lång informationsfilm som visas på YouTube. Folder och film är tillgängliga via länk från Anundsjö hembygdsförenings hemsida samt från projektets sida i LONA-registret hos Naturvårdsverket. Där finns även en utskriftsvänlig version av foldern med enbart text.

Faktorer som kan påverka intresset för Peter Artedi

Arbetet med att kartlägga flora och fauna på 1700-talet kan bli Sveriges nästa UNESCO-klassade världsarv. Fokus i ansökan ligger på Carl von Linné, Artedis namn nämns i texten. Ärendet "The Rise of Systematic Biology" ligger på svenska tentativa listan sedan 2009.

Peter Artedis verk, fiskforskningsboken ICHTHYOLOGIA som Linné publicerade 1738, har översatts från latin till svenska för att främja intresset för fisk, fiske och forskning.

Exempel på sekundära effekter av Artediprojekten

Några sekundära effekter har utvecklats, exempelvis att hembygdsföreningen deltar i det årliga kommunala arrangemanget Naturens dag vid Högländssjön i Örnköldsvik. Elever från åk 6 deltar under den lokala Anundsjörundan som genomförs den 1 maj varje år, de visar då sina fiskar och Artedihäften tillverkade under Artediveckan.

Ett bidrag från Örnköldsviks kommuns Kulturkicken 2014 resulterade i att tre konstverk kunde köpas in, ett oljeporträtt av Peter Artedi, tolkat efter Linnés beskrivning och två oljemålningar av fiskfjäll, abborre och braxen. Tavlorna har införlivats i hembygdsföreningens övriga material kopplat till Peter Artedi.

Andra effekter har blivit att den årliga Artediveckan i åk 4-6 även fortsättningsvis stöds av volontärer, såväl i klassrummet som vid fältdag vart tredje år och vid elevernas besök på hembygdsgården. En av arbetsgruppens deltagare, som är biodlare och fågelskådare, bidrar på frivilligt initiativ under läsåret för åk 4-6 med kunskap om insekter, biodling och studier av fåglar.

Ett tillfälligt Artedimuseum inreddes i Grundtjärnsladan på Anundsjö hembygdsgård under vintern 2018-2019. Projektens utställningsmaterial, naturinformation samt exempel på elevers Artedihäften och fiskar har samlats för visning.

Information från SFK Storfiskarna och exempel på kommunens LONA-projekt finns med och lite material från Artedis 300-årsjubileum under 2005.

Länkar för mer information

Anundsjö hembygdsförening

<https://www.hembygd.se/anundsjo-hembygdsforening>

Artediprojekten beskrivs mer detaljerat i LONA-registret hos Naturvårdsverket

Artedi <https://lona.naturvardsverket.se/Project/Edit/2642>

Artedi 2 <https://lona.naturvardsverket.se/Project/Edit/3411>

Artedi LONA-dag <https://lona.naturvardsverket.se/Project/Edit/5029>

Text:

Solveig Nordin Zamano november 2018

Foto:

Solveig Nordin Zamano,

Carina Nordin (flagga),

Maria Gardfjell (Artedikommitténs arbetsgrupp med banderoll sidan 1).

ÖRNSKÖLDSVIKS
KOMMUN

Denna naturvårdssatsning har medfinansierats genom statsbidrag
förmedlade av Länsstyrelsen i Västernorrland.

Studieförbundet
Vuxenskolan